

Når kjerringa blir lita som e teskje

Å høre Prøysen fortelle om teskje-kjerringa i barnetimen om morran og å spille henne foran øynene på hundrevis av forventningsfulle barn, er to forskjellige ting. Det må det være, selv om ungenes forventning om å få høre Prøysen i virkeligheten ligger tjuvt for lyset toner ned og forestillingen begynner.

Margareta Niculescu – dokketeater-eksperten – har skjønnet nødvendigheten av å gå selvstendig til verks. Det redder «Teskje-kjerringa på teater» fra den taurige, norske scenetradisjonen for Prøysen-tekster.

Undertegnede har i hvert fall store vanskeligheter med å mobilisere noen begeistring for den vanlige måten å sette Prøysen-tekster i scene på her i landet. Prøysen var ingen dramatiker, og de som har forsøkt å dramatisere Prøysen har sjelden klart å få med undertoner, sjøl-ironi og den innebygde distansen i Prøysens jordnærhet.

For ofte har det blitt ferme og trauste kvinnfolk som med hendene på hoftene i misforstått folkelighet har sunget Prøysen altfor bokstavelig på ordet.

Margareta Niculescu er altså dokketeater-ekspert. Hun er heller ikke redd for å bruke teatrets virkemidler

fullt ut. Følgelig er hennes oppsetning ikke «prøysensk» slik vi kjenner Prøysen på scenen. Og godt er det.

Teskje-kjerringa blir spilt av Linda Tørklep i utvokst versjon, og Justin Grad er mennesket bak dokke-versjonen.

Jeg synes dokka klarer seg best.

Ragnar Dyresen spiller mannen til teskje-kjerringa, og står for den mest interessante skuespillerprestasjonen, selv om han blir litt for naiv stundom. I en liten scene gjør også Stein Grønli det stort som feier av den moderne sorten, som ikke synes det er så nøye å synge en sang for nissen når han er ferdig med å feie pipa.

Men det er ikke skuespillerne som er det mest spennende i denne oppsetningen. Det er dokkene og de brå forvandlingene som hører til i teater, og et teknisk apparat som sikkert morer de yngste.

Handlingen er heller tynn. Før pause treffer vi teskje-kjerringa som dyrekjær, på et gardsbruk hvor moderniseringa har gått så langt at det ikke lenger finnes dyr der. Mannen hennes stuller og steller i stedet med bilen som har tatt dyras plass, men som ikke er videre moderne den heller.

En bil-utflukt til et tivoli kvalifiserer teskje-kjerringa til æresmedlemskap i Dyre-

beskyttelsen. Hun plukker opp tiloversblevne dyr: En kattunge, en hundevalp, en grisunge og en kråkeunge.

Så langt tradisjonelt tidtrøtne for de minste.

Etter pause ble det langt bedre. Da tok Birigt Strøm (som har dramatisert stoffet) og Margareta Niculescu oss med inn i den prøysenske forståelse av de norske folkeeventyrenes verden. Her møter vi dokke-versjonene av Anne Knutsdatter, Tommeliten, Per Spellemann og Kvitebjørn. Nesten nifst. Bra.

Det som ellers er bra ved denne forestillinga er Steinar Ofsdals lek med de kjente og kjære Prøysenmelodiene (oftest komponert av Bjarne Amdahl) og spillet med lys, farger og mime som «Teskje-kjerringa på teater» inneholder mye av.

Alt i alt en ganske underholdende familieforestilling for de minste i oss alle. Men likevel aldri farlig virkelig-

«Teskje-kjerringa på teater» er blitt en underholdende, men ikke altfor virkelighetsnær familieforestilling.

hetskært. Og det bør vel teater barn. Det var i hvert fall være, selv om den primære publikumsgruppa er Prøysen.

Oystein Hagen

OM IDAR KRISTIANSENS ROMANSERIE

Av Willy Dahl

I to kronikker i Dagbladet har Nils Magne Knutsen rettet skarp kritikk mot Idar Kristiansens romanserie nordfra, «Kornet og fiskene». I Klassekampen 15. januar er det så trykt et motinnlegg av Kjell Sandvik – som er «nektet inntatt i Dagbladet».

Det forstår jeg godt. Jeg ville også ha refusert innlegget. Det eksisterer ingen trykkeplikt for skjellsord og mistenkelige gjørelse.

Knutsens kronikker bestod av resonnementer og argumenter, belagt med sitater og teksthenvisninger. Sandvik refererer dem ikke, og prøver ikke å tilbakevise noen av Knutsens innvendinger. I stedet kommer han med løse påstander. Han hevder at Kristiansen har hentet sitt «symbolsprog» fra det finske nasjonalepos Kalevala, og på den måten bevart forbindelseslinjene til den finske folkesjæl (hva nå det måtte være for noe). Og dette har skurken Knutsen ikke sett.

Som argument er dette verdiløst. Det minste man kan forlange, er at Sandvik gjør greie for dette symbolspråket og påviser hvordan det fungerer i teksten. Deretter kan han jo få den interessante oppgave å fortelle oss hvordan dette er tenkt å fungere overfor et norsk publikum, som neppe kan sin Kalevala utenat.

Kristiansens romanserie setter som mål å skildre den store finske utvandringa til Nord-Norge i hungersåra fra 1856 og utover. Knutsen påviser at nettopp som sosialhistorie, som kollektivroman om man vil, er det at

verket svikter. Jeg skal bidra med noen historiske detaljer:

I 1855 får Kristiansens hovedperson Heikki i Oulu utbetalt «24 blanke kronestykker». («Svanevinger i nord» s. 66.) De første svenske (og norske) kronestykker ble utmyntet i 1875. Noen sider senere betaler Heikki med markka og penni, den mynten begynte finnene å bruke i 1864. Heikki drømmer om å tjene hundrevis av kroner i Norge, her brukte vi daler og skilling.

Men at Heikki er uvanlig framsynt, skjønner man jo av at han i 1855 har lest en gammel bok som omtaler skip fra Leningrad. (s. 65.) Kan det dreie seg om et symbol fra Kalevala?

Kristiansen forteller også om finske konfirmanter som blir satt til å pugge katekismen på svensk, som de ikke forstår. Nå ja, gale prester kan jo ha forekommet, men typisk er dette ikke. Den første utgaven av Luthers katekisme kom på finsk i 1583, og alle prester i Finland ble tilpliktet å kjøpe den første finske bibeloversettelsen som kom i 1642.

Kort sagt: Kristiansen kan ikke historie. Han er også vag og famlende når det gjelder å skildre mennesker i forhold til arbeidsprosesser. Han har ikke klart å skrive det store eposet om fattigfolk i nord. Han skriver slett ikke om det proletariet som Sandvik vifter med. Han makter nettopp ikke det typiske.

Men han skriver godt om et enkeltmenneske, en outsider i livet. Han har skrevet en god, gammeldags utviklingsroman om en ung mann som strever med å finne seg til rette i tilværelsen. Han vet mye om pubertetet, og på det beste har han en blanding av lyrikk og barokk humor som så absolutt gjør ham lesverdige. Men sulten og nøden, skogenes ensomhet og hvalene og nordlyset

Willy Dahl svarer på Kjell Sandvigs kritikk av kritikken. — Idar Kristiansen kan ikke historie, skriver han bl.a.

og midnattsola og gammen er bare staffasje.

Nils Magne Knutsen har brutt ned mange myter om menneskene i Nord-Norge. Han er ganske riktig kritisk når han møter disse litterære forestillingene om finnmarkingen som en eksotisk raring, med en «veldig» sjel under midnattsola og joik under nordlyset. Det er, sant å si, ikke så lite av denslags i Kristiansens romanserie.

Men det mest interessante ved Knutsens kronikker var de spørsmålene han stilte til dem som har rost Kristiansen så voldsomt, og innstilt ham til prisbelønninger: Hvorfor mener dere dette? På hvilket grunnlag feller dere denne dommen?

Jeg for min del er ikke i tvil om at en debatt om dette vil vise at kritikernes dem springer ut av en forestilling om at verdifull litteratur handler om enkeltindivider, helst om sære unntaksmennesker. De samme kritikere er tilsvarende svake når det gjelder sosial dynamikk og historiske prosesser.

Men for all del, la oss få denne debatten. Hvorfor mener vi det vi mener om litteratur? Knutsen har lagt opp til den med saklige og rolige argumenter og spørsmål. Det ville være synd om Sandvik skulle få avspore den med ukvemsord.

MUNCH-MUSEET viser denne uka en spesialutstilling med moderne, østerrikskgrafikk.

CLUB 7 er fremdeles i aktivitet – tross alt. Torsdag hadde Scene 7 premiere på Margareth Johannsens enakter «...det er bare Martha». Stykket er en dramatisering av Margareth Johannsens novelle «Det skal gå deg vel» og handler om den middelaldrende, ugifte Martha. Gunhild Grünfeldt (bildet) spiller Martha, og Sessa Sidselrud har dramatisert og regissert forestillingen.

STATENS FILMKONTROLL har merket seg at de får færre «harde» filmer til bedømmelse. Desto mer gledelig at flere ungdomsfilmer har funnet vei-

en til filmkontrollens bord. De fleste har da også funnet veien videre derfra uklippet.

Av i alt 264 helaftens filmer som Filmkontrollen hadde til behandling i 1980, ble seks talforbudt og tretti klippet i.

De fleste filmene som ble barbert, inneholdt utålelige voldsscener. 25 filmer ble det klippet voldsscener fra, og de fem siste ble barbert på grunn av sex eller narkotika-innslag.

VI MINNER OM Bøtefondet for Ytringsfriheten, som ble opprettet i forbindelse med dommen mot Johanna Schwarz og Plateselskapet «Mai». De ble som kjent dømt til å betale Åge Granerud erstatning for å kalle en spade en spade. Husk: Neste gang kan det være deg!

Postgironummer: 2 30 07 21

